

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-0082-1891>

УДК 343.982.43

Гонгало Сергій Йосипович

кандидат юридичних наук, доцент

кафедри кримінально-правових дисциплін

електронна адреса: serhij.gongalo@oa.edu.ua

Національний університет «Острозька академія»

**ГРАФОЛОГІЯ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ МЕТОД ВИРІШЕННЯ
ОКРЕМИХ ДІАГНОСТИЧНИХ ЗАВДАНЬ У СУДОВО-
ПОЧЕРКОЗНАВЧІЙ ЕКСПЕРТИЗИ**

**GRAPHOLOGY AS A PROMISING METHOD OF SOLVING CERTAIN
DIAGNOSTIC PROBLEMS WITHIN FORENSIC HANDWRITING
EXAMINATION**

**ГРАФОЛОГИЯ КАК ПЕРСПЕКТИВНЫЙ МЕТОД РЕШЕНИЯ
ОТДЕЛЬНЫХ ДИАГНОСТИЧЕСКИХ ЗАДАЧЬ В СУДЕБНО-
ПОЧЕРКОВЕДЧЕСКОЙ ЭКСПЕРТИЗЕ**

Анотація. Розглядається питання використання положень графології у вирішенні окремих діагностичних завдань при проведенні судово-почеркознавчої експертизи.

Ключові слова: письмо, почерк, почеркознавча експертиза, діагностика, графологія.

Annotation. The article considers the issue of using the provisions of graphology in solving of certain diagnostic problems during forensic handwriting examination.

Key words: writing, handwriting, handwriting examination, diagnosis, graphology.

Аннотация. Рассматривается вопрос использования положений графологии в решении отдельных диагностических задач при производстве судебно-почерковедческой экспертизы.

Ключевые слова: письменность, почерк, почерковедческая экспертиза, диагностика, графология.

Останнім часом у судовому почеркознавстві гостро постає питання вирішення, поряд з ідентифікаційними, діагностичних задач. Існуючих на сьогодні методів вже недостатньо. Коло питань діагностичного характеру, що потребують вирішення, розширюється, а існуючих методичних напрацювань недостатньо, щоб повністю задовольнити потреби практики.

І.І. Коготич зазначає, що «...унаслідок максимально динамічної модифікації злочинності як соціального явища істотно зріс об'єктивний інтерес до використання, власне «нетрадиційних» методів дослідження криміналістично значимої інформації. ...потреба у впровадженні в практику роботи органів правопорядку одного з таких методів, а саме методу графологічного аналізу, себто графології, є відчутним» [1, с. 249]. В даний час графологія в Україні є незаслужено забутою. Її якщо не заперечують, то, принаймні, намагаються вголос про неї не говорити. Ми вважаємо, що таке відношення до графології є неправильним. Е.Ф. Буринський у своїй роботі «Судебная экспертиза документов» зазначав, що: «...в почерку – вся людина, з усіма її фізичними і духовними властивостями.» [2, с. 189]. Дослідження сучасних психологів, експертів-почеркознавців підтверджують це міркування. Але, на жаль, далі теоретичних розробок справа не йде і широкого практичного застосування цих досліджень ми не бачимо. З.С.Меленевська, Є.Ю.Свобода, А.В. Кафанов зазначають, що питання про вплив на почерк внутрішнього стану людини дуже цікаве, складне, й, на жаль, ще недостатньо досліджене [3, с. 92]. Чому так сталось? Ми вважаємо, що причиною є недовіра до методів, які були розроблені ще на початку ХХ століття графологами, але не знайшли наукового обґрунтування, визнання графології псевдонаукою та її заборона на теренах СРСР.

На сьогодні гостро постало питання вирішення цілого ряду діагностичних питань при проведенні почеркознавчої експертизи, а саме: В якому стані перебувала людина в момент виконання рукописного тексту (підпису)?; Чи не виконано рукописний текст (підпис) під тиском (примусом)?; Чи виконано рукописний текст у документі під впливом збиваючих факторів (природних, штучних)?; Чи виконано підпис від імені особи у документі під впливом збиваючих факторів (природних, штучних)? На жаль, ці питання не завжди можуть бути вирішені позитивно чи в повному обсязі. В основному, отримані результати ймовірні, обтічні та не містять конкретики. Дослідження у даному напрямку тривають, але проблема залишається невирішеною. І.І Когутич зазначає, що «...розробка методів сучасної почеркознавчої і перспективної графологічної експертизи, за допомогою яких можна виокремити інформацію про змінювані зовнішні та внутрішні умови виконання рукопису, була й залишається одним із актуальних завдань судового документознавства. Саме тому в його межах, поряд із вченням про судово-почеркознавчу ідентифікацію, з'явились і вчення про судово-почеркову діагностику, продовженням якої, сподіваємось, стане вчення про психолого-почеркознавчий (графологічний) аналіз» [1, с. 198].

Теорія розвитку графології тяжіла, передусім, до психології і психіатрії, які найоптимальніше могли обґрунтувати вже отримані знання та зробити їх науково спроможними» [1, с. 201]. На сьогодні графологія, особливо її науковий напрям, в світі залишається витребуваним. І. Гольдберг зазначає, що наукова графологія ґрунтується на фізіологічних, психологічних, психопатологічних та інших знаннях, а також наукових дослідженнях та накопиченому багатому статистичному матеріалі [4, с. 11], і тому має право на існування поряд з іншими науковими знаннями.

В Україні, на жаль, графологія не розвинена і знаходиться у зародковому стані. Окремі спроби відродити її були зроблені В.І. Тараненко [5]. В подальшому дослідження були продовжені І.І. Когутичем [1]. Питання використання положень графології у судовому почеркознавстві піднімалось

нами на міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання судової експертології, криміналістики та кримінального процесу» (2019 р.) [6]

В результаті аналізу наявних джерел було встановлено, що як в Україні, так і пострадянських країнах, де займаються дослідженням проблем психології почерку (графології), відсутні єдині методологічні підходи до вирішення поставлених задач, відсутня уніфікована термінологія, не визначені і не систематизовані ознаки почерку та не визначена їх інформативна значимість. Значна частина дослідників використовують напрацювання графологів кінця XIX, початку та другої половини XX століття. В.І. Тараненко було створено власні методики дослідження почерку [5], але вони, на наш погляд, не повною мірою вирішують поставлені задачі та мають ряд зауважень. Зокрема, В.І. Тараненко досліджує рукописи, акцентуючи увагу на особливостях написання окремих літер та їх елементів, а вже потім звертає увагу на загальні ознаки почерку. Вважаємо, що такий підхід не є правильним, оскільки за окремою ознакою, яка відобразилась в літерах, штрихах, не можливо дати об'єктивну оцінку виконавцю рукопису. Ці ознаки настільки мінливі, що неможливо врахувати всі можливі варіанти. Лише комплексне дослідження всього інформаційного поля рукописного тексту, в тому числі і не записаних (порожніх ділянок аркуша), дасть змогу оцінити стан виконавця: як внутрішній, психологічний, так і зовнішні чинники, що могли впливати на процес письма.

Інеса Гольдберг, представник ізраїльської школи графології, зазначає, що не варто досліджувати почерк лише з позиції судового почеркознавства. Почеркознавство – більш вузька дисципліна, займається технічною роботою з почерком, порівняльною перевіркою або дослідженням як матеріального доказу. Почеркознавство не передбачає психодіагностичної роботи, не має прямого зв'язку з психологією і психіатрією. Графологія – психодіагностична методика, яка припускає дослідження психомоторного та підсвідомого підґрунтя графічних явищ, а також синтез цілісної картини досліджуваної особи [7].

Зарубіжними графологами напрацьований багатий теоретичний матеріал, розроблені практичні рекомендації по застосуванню графологічних методів на практиці, які застосовуються при підборі та розстановці кадрів, перевірки благонадійності персоналу тощо. За почерком визначають схильність до зловживання алкоголем, азартними іграми, хворобливі стани. Окремі питання, зокрема встановлення статі та віку виконавця рукописних текстів, графологами досліджуються, але остаточних і надійних результатів не досягнуто. Тому графологи, зокрема в Ізраїлі, визначають лише психологічний вік виконавця та по якому типу виконано рукопис: по чоловічому чи жіночому. Також ними розроблено графологічні таблиці, які допомагають більш повно дослідити особистість виконавця рукописного документа.

Діагностичні задачі дещо виходять за межі традиційного почеркознавства і тому потребують залучення інформації з інших галузей знань.

Вважаємо, що саме комплексний підхід до вирішення діагностичних задач у судово-почеркознавчій експертизі є найбільш перспективним. Науковцям і експертам-почеркознавцям слід окреслити можливе коло питань діагностичного характеру, які спроможна вирішити судово-почеркознавча експертиза, спираючись на останні досягнення в галузі психології, фізіології, психопатології. Аналізуючи досягнення графології, її наукових напрацювань в галузі психології почерку, – визначити, які з них можливо використати у судовому почеркознавстві.

Перелік посилань:

1. *Когутич І.І.* Графологія: загальнонаукові та криміналістичні погляди на її пізнання і застосування: монографія у 3 т. Т. 1 Загальне поняття графології та історичні аспекти її становлення в галузі наукового знання. Львів. ФО-П Шпак В.Б., 2019. 352 с.
2. *Буринский Е.Ф.* Судебная экспертиза документов. С.Петербург, Типография СпБ. Т-ва Печатн. и Издат.дела «Трудь», 1903. 852 с.
3. *Меленевська З.С., Свобода Є.Ю., Кафанов А.В.* Судове почеркознавство: Курс лекцій. К.: КНУВС, 2010. 134 с.

4. *Гольдберг И.* Почерк и типы личности. Екатеринбург. У-Фактория, 2008. 191 с.
5. *Тараненко В.І.* Почерк, портрет, характер: Скрытая психодиагностика в практическом изложении. К.: Ника-Центр, 2005. 136 с.
6. *Гонгало С.Й.* Використання положень графології у судовому почеркознавстві. Актуальні питання судової експертології, криміналістики та кримінального процесу: мат. міжн. наук.-практ.конф. (м. Київ, 5.11.2019 р.) / за заг. ред. О.Г. Рувіна, Н.В. Нестор; уклад. О.І. Жеребко, А.О. Полтавський, О.В. Юдіна. - К.: КНДІСЕ Мінюста України, 2019. С. 136-139.
7. *Гольдберг И.* Графология или почерковедение, есть ли разница? Научная графология Международный графологический журнал на русском языке. - 2010. - Февраль. - С. 18.(21) – URL : <http://inessa-goldberg.ru/images/stories/magazine/nauchgrafц2-10.pdf>.